

YÖNETİMİN USTASI: NİZAMÜLMÜLK

Asıl adı: Hasan

Asıl adı Ebu Ali el-Hasan el-Tusi’ydi. Gösterdiği üstün başarılar ve gayreti nedeniyle kendisine Abbasi Halifesi Kaim bi-Emrillah tarafından “Nizamülmülk” unvanı verilmişti. Bu unvan “**Devletin düzeninin koruyucusu**” anlamına geliyordu.

30 yıla yakın süren görev

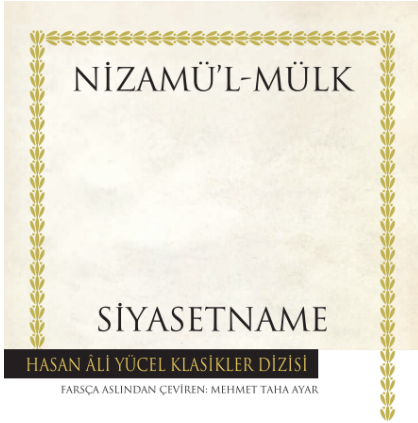
Nizamülk, Büyük Selçuklu Devleti Dönemi’nde Sultan Alp Arslan’a dokuz yılı ve Sultan Melikşah’a yirmi yılı olmak üzere otuz yıla yakın görev yapmıştır. Yaptıklarıyla sadece kendi dönemine değil Türk-İslam tarihine de ölümsüz bir damga vurmuştur. Çalışmaları, vizyonu, enerjisi, yazdıkları, uygulamaları kendisinden bin yıl sonra bile devlet yöneticilerine ilham vermekte, örnek olmaktadır. Sadece devlet adamlığı yönüyle değil, cömertliği, ahlakı, eğitime önem vermesi, bilim insanlarını koruyup kollaması, halkın refah düzeyini artırmak için çabalaması, devletin düzeni için gece gündüz çalışmasıyla tam bir model insandır.

Suikast

Bu başarılı devlet adamı ne yazık ki 1092’de kendisine dilenci kılığıyla yaklaşan bir Batını tarafından suikasta uğrayarak hayatını kaybetmiştir.

Ünü çağını aşan eser: Siyasetname

Melik Şah; din ve dünya işlerinin düzgün yürümesi, doğru bir şekilde karar verilebilmesi için kendisinden önceki Selçuklu hükümdarlarının uygulamalarının ortaya konularak devletin düzgün işlemesi için alınması gereken tedbirlerin yazılmasını devlet adamlarından istemiştir. Hepsi yazdıkları eseri sultana sunmuşlardır. Melikşah onlar arasında en çok Nizamülmük'ün yıllara dayanan tecrübesiyle kaleme aldığı *Siyasetname*'yi beğenmiştir. Biz "Siyasetname" olarak biliyoruz ama aslında eserin orijinal ismi **Siyerü'l-Müluk**. Yani "Hükümdarların Hayatları." Büyük Selçuklu Devleti'nin bir çeşit "anayasası" kabul edilen bu kitap, elli bir bölümden oluşur ve içeriğinde Nizamülmük'ün devlet adamlarına tavsiyelerinin yanı sıra; hikayeler,

rivayetler, ayetler, hadisler, tarihi bilgiler yer alır. Siyasetname birçok dile de çevrilmiştir. İslam dünyasının en çok okunan kitaplarından biridir. Bir başyapıttır. Birçok ülke yöneticilerine ilham vermiştir, kitaptaki öğütler uygulanmıştır. Öyle ki Alaaddin Keykubad bu eseri elinden düşürmemiştir.

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

XXII
SİYASETNAME

Siyasetname'nin içeriği hakkında fikir sahibi olmanız için bir bölümü size sunuyoruz:

"...Her şeyden önce bütün herkesin senden asude (rahat, emin) olması gerekir. Her zaman onlara hukuk lazımdır. Bırak onlar kalpleri serbest olduğu hâlde, kazançları ile kendi hayatlarını temin yolunda çalışsınlar. Onlardan vergi alınmak istendiği zaman yavaş alınsın. Hadiseler kapısı onların üzerine kapalı olsun. Hiç kimse, emredilenden başka onlardan bir şey almasın. Onlar asla incitilmesin. Sarayının kapısı zulme uğrayanlara açık olsun. Emrettiğin her şey hakikat üzerine olsun..."

Nizamülmülk'ün çalışma prensipleri

• Sürekli halkı arasına karışır; çarşı pazar gezer, isteği, şikâyeti ve önerisi olan doğrudan kendisiyle konuşabilir, dilekçesini sunabilirdi. Bir defasında yaşlı bir kadın Nizamülmülk'e bir isteğini iletmek için ayakta sırada bekliyordu. Bunu gören büyük vezir hemen yanına gidip onunla görüşmüştür.

• Büyük Selçuklu'nun başarılı olmasında fazlasıyla payı vardır. Alp Arslan'ın ve onun oğlu Melikşah'ın her zaman yanında olmuş, isabetli kararlarıyla ülkenin geleceğindeki önemli kararların verilmesini, tehlikelerin bertaraf edilmesini, askeri, siyasi ve ekonomik kararların

iyi alınmasını ve devlet işlerinin düzenli yürümesini sağlamıştır.

- Kendisi ilim insanlarının sohbetlerini kaçırmaz, hâl ve hatırlarını sorar varsa ihtiyaçlarını giderirdi. Hatta protokol kurallarına aykırı olmasına rağmen huzuruna bir ilim insanı geldiği zaman ayağa kalkıp konuğunu saygı ile karşılar, onu baş köşeye oturtur, kendisi de önünde diz çökerek onu dinlerdi.
- Oldukça mütevazı bir insandı. İnsanları ayırt etmezdi. Yoksullarla aynı sofrada yemek yedi.
- Kaynaklarda onun hazır cevaplılığına, esprili kişiliğine dair güzel bilgiler vardır.

• İbnü'l Cevzi onun için; *"Medreseler inşa etmiş, dini bilimleri ihya etmiştir. İlmî ve ilim insanlarını yüceltmıştır. Kütüphaneler yaptırmıştır. O öldükten sonra da insanların övgüleriyle hayattadır."* yazmıştır.

- Dönem eserlerinden öğrendiğimize göre Nizamülmülk aralarında ilim insanlarının, öğrencilerin, yardıma muhtaçların da bulunduğu 12.000 kişinin geçimini temin ediyordu! İnanılmaz değil mi?
- Nizamülmülk'ün birkaç evi vardı ve bu evlerde sürekli yemekler pişirilir, sofralar kurulur, insanlar ağırlanırdı. Menüde her zaman et, on çeşit yemek bulunur ve tatlı olarak da helva yer alırdı.

Bu etkinlikte yer alan bilgi ve karikatürler *Eğlenceli Tarih: Selçuklular-Macera Dolu Anadolu* eserinden derlenmiştir.

Nizamiye Medreseleri

“Medrese” kelimesi barındırdığı kelimelerden de anlaşılacağı üzere “ders görülen yer” anlamına geliyor. Türk-İslam Devletlerinde lise ve üniversite düzeyinde ders veren eğitim kurumlarından olan medreseler ülke geneline yayılmıştı. Araştırmacılar tarafından dünyanın ilk üniversitelerinden biri kabul edilen Nizamiye Medreseleri Alp Arslan’ın emri ve ayırdığı bütçe ile kurulmuştur. Bu noktada görevlendirilen vezir Nizamülmülk’e yetki verildiği ve bazı okulların dış cephesine “Nizamiye” yazıldığı için de okullar onun adıyla anılmıştır. Bu okullarla, Alp Arslan askeri ordularıyla birlikte “fikir orduları” da kurmuştur.

NİZAMÜLMÜLK’ÜN TÜRK KÜLTÜRÜNE KATKISI

Yönetim alanındaki etkinliği ile sadece Büyük Selçuklu Devleti’nin değil, Türk devlet yapılanmasına da büyük katkılar sağlayan ünlü devlet adamı Nizamülmülk, yeteneği ve başarıları sayesinde, görev süresi boyunca kendisinden önceki hiçbir vezirin sahip olmadığı kadar güçlü bir iktidara sahip olmuştur. Bu iktidar Nizamülmülk’ü yetenekli bir yönetici, başarılı bir asker, yazdığı eserle çağına ışık tutmakla kalmayıp geleceği de aydınlatan bir yazar ve vezirlik yaptığı süre boyunca kimsenin karşı karşıya kalmak istemeyeceği bir rakip yapmıştır. Nizamülmülk’ün devlet yönetimi üzerindeki bu etkisi, yönetim bilimine ait fikirlerinin ve bu fikirlerin etkisi ile hayata geçirdiği yeniliklerin anlaşılmasının önemini ortaya çıkarmaktadır.

Yaşadığı dönemin toplumsal ve siyasal özellikleri, aldığı eğitimler ve henüz vezir olmadan önce devlet yönetimine dair edindiği tecrübeler Nizamülmülk’ün yönetim alanındaki fikirlerinin temeli olmuştur. Bununla birlikte Nizamülmülk, vezirlik yaptığı 30 yıl boyunca, yükseliş dönemini yaşayan Büyük Selçuklu Devleti’nin hükümdardan sonraki en güçlü adamı olmuş, hatta bazı dönemlerde, özellikle Melikşah yönetiminin ilk yıllarında, hükümdarlık makamının bile önüne geçmiştir.. Onun böylesine güçlü bir makama sahip olması, yetenekleri ve daha önce edindiği tecrübeler ile birleşince Nizamülmülk’ü günümüzde yönetim alanında başvurulan ünlü fikir ve devlet adamı yapmaktadır. (Ahmet Tunç)

Bu föy, “Kültür ve Medeniyetimize Yön Verenler” seçmeli dersi için öğretmen ve öğrencilerimize destek vermek

üzere tarafından hazırlanmıştır.